

ÅMINNE I ÅMINNELSE

Av Bernt Rutström, Bodträskfors

Åminne mönsterjordbruk är omskrivet i Glimtarna redan i 1968 år upplaga och så sent som 2004 kunde vi läsa i samma skrift en kort skildring om denna anläggning och dess kungliga upphov.

Många människor har under årens lopp haft sitt hem där men de flesta av dem har gått ur tiden vid det här laget. Men inte alla.



Åminne 1913. Rektor Ivar Lagerquist 4:e från vänster i lång rock.

Redaktionen har på sitt bord fått ett stort och innehållsrikt brev från ett barnbarn till den tjänstgörande rektorn, Ivar Lagerquist, vid Åminne lantbruksskola i början av förra seklet. Hon heter Kristina Lagerquist, och hennes far, Ingvar, nu 99 den 20/10 sistlidna år, föddes där 1911. Han har själv skrivit om Åminnes tillkomst, om familjen och sin födelse och barndom, samt en del övrigt som hänt under livet.

Ur Ingvar Lagerquist skildringar har jag plockat följande:

AKTIEBOLAGET ÅMINNE

På sin resa genom Norrland hade kronprinsen Carl, den 10 augusti 1858, nått Luleå och därifrån startades den spännande resan genom Lappmarken till Kvikkjokk. De dåliga vägarna gjorde att det var svårt och i vissa fall helt omöjligt att åka, att en del sträckor fick man gå till fots eller rida. Vid sjöar och älvar låg på den utstakade vägsträckan en mängd roddbåtar, färdiga att ta hela den över hundra man starka karavanen ombord och föra den vidare.

Forsfärderna blev särskilt spännande upplevelser. Inte heller fanns alltid natthärbärgen, utan man fick sova under bar himmel helt prisgivna åt de oändliga svärmarna av mygg och knott.

Efter 10 dagars färd och avverkade 70 mil, var man tillbaka i Luleå, varifrån man nästa dag anträdde resan upp till Överkalix. Där blev kronprinsen inkvarterad i prästgården. Och efter en stor middag där, framkastade han förslaget att man skulle starta en lantbruksskola i aktiebolagsform, ”som ett norrländskt mönsterjordbruk att tjäna särskilt allmogen i Lappland till föredöme”.

Så uppkom Åminne och prinsens stab gick med som aktieägare. Odlingsbar mark inköptes i Harads och erforderliga byggnader uppfördes. Kronprinsen valdes till ordförande. I bolagsordningen fastställdes bl.a. att ”bolagsstämma hålls årligen hos ordföranden, som därefter bör bestå traktering åt bolagsmännen”.

Men bolaget gick ju inte med någon vinst och man måste tillskjuta mera pengar. Då fastställdes att kronprinsen på eget ansvar skulle få ta in nya, respektabla medlemmar så att det erforderliga beloppet kunde säkerställas.

Han värvade följande personer: Kejsar Napoleon III av Frankrike, kejsarinnan Eugenie, kejsarprinsen (båda Frankrike), drottning Victoria av England, prinsen och prinsessan av Wales, konung Frederik VII av Danmark jämte ”grevinden” samt konungen av Preussen m.fl. kungliga och furstliga personer. Ävenså en mängd ambassadörer, framstående vetenskapsmän, stats- och riksdagsmän, ingenjörer, bankmän och konstnärer av alla nationer. Det ansågs självfallet som en eftersträvad ära att bli aktieägare i Åminne bolag.

Visserligen gav bolaget aldrig någon utdelning, men de aktieägare som infann sig vid bolagsstämmorna fick riklig ersättning i den trevliga middag som ordf. bjöd på. Enligt Carl XV:s eget yttrande var dessa Åminnefesterna bland de gladaste tilldragelserna i hans liv.

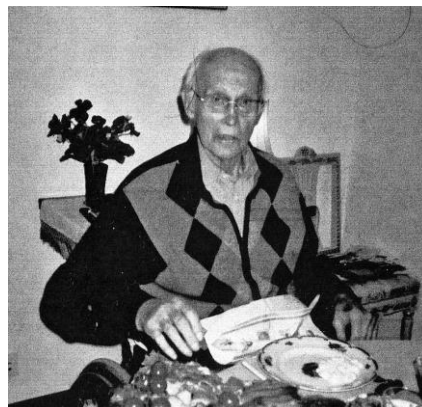
Men bolaget kunde inte drivas med enbart subsidier och upplöstes i augusti 1869 varvid det överlämnades som evärdlig gåva till Norrbottens läns hushållnings-sällskap, som drev denna lantbruksskola fram till 1914, då Åminne nedlades, och dess verksamhet och donationen överflyttades på egendomen Gran i Piteå socken.

Min far blev rektor på Åminne någon gång kring sekelskiftet 1800-1900 och arbetade till 1914. Då han följde med till den nya skolan Gran i Öjebyn, Piteå socken, och arbetade där fram till sin pensionering 1935.

MIN BARNDOM

Jag föddes på Åminne 1911. Mina tre äldre syskon, en pojke och två flickor, var också födda på Åminne. När min far tillträdde befattningen var han ogift. Och var skulle han kunna finna en maka där uppe i urskogen, där man måste använda en roddbåt för att komma till samhället Harads, som låg på andra sidan älven.

Man måste ju söka kontakter och det blev med kyrkoherdens och provinsialläkarens familjer, där jag antar att han spelade bräde, som roade honom mycket.



Ingvar Lagerquists 98-årsdag.

Nu råkade en av dessa familjer, jag tror det var läkarens, ha en ung guvernant för barnens undervisning. Hon var också från södra Sverige och hade väl också varit tvingad att söka sig norrut för att få ett kvalificerat arbete. (Hennes far, grosshandlaren S. Axell, var för övrigt med om att starta Svensk Turistförening 1885, och satt med i dess första styrelse. Reds anmärkning.) Nu uppstod tycke som ledde till giftermål i Uppsala, där hennes föräldrar bodde och verkade.

Barnen kom slag i slag som det var på den tiden. Och förlossningarna skedde ju oftast hemma i egen säng, speciellt om man bodde på landet, och då var den blivande modern helt utlämnad till en barnmorskas kunnighet och noggrannhet. Och barnmorskan i Harads var synbarligen både kunnig och noggrann, medan barnmorskan i Öjebyn visade sig vara dödligt nonchalant.

Så skulle ett barn födas. Det var det femte i ordningen. Fadern ville att mamman skulle läggas in på sjukhus för förlossningen, men mamman ville annorlunda. Hade hon klarat av fyra tidigare barnafödslar hemma i egen säng så kunde hon gott göra det en femte gång, ansåg hon.

Barnet föddes den 6 augusti. Förlossningen gick bra. Vi inom familjen hade ju våra små problem, som dock växte till ett stort. Mamman var inte bra och blev sämre dag för dag. Efter några dagar kallade hon till sig de fyra tidigare barnen till sin säng så att hon hade hela familjen samlad omkring sig. Hon talade då om för oss att hon nog skulle lämna oss och därför ville säga adjö. Och så uttalade hon sin välsignelse över oss alla. Jag som den yngste av de fyra och ännu ej fyllda tre år, förstod ingenting. Men minnesbilden av oss alla stående vid hennes säng har stått klar för mig under hela mitt liv.

Efter sex dagar avled hon sedan hon hade insjuknat i blodförgiftning.

Nu kom det personer som talade om att byns barnmorska hade många liv på sitt samvete och att hon var känd som slarvig med steriliseringen av sina instrument. Numera heter det barnsängsfeber och är mycket sällsynt sedan kraven på hygien och sterila instrument blivit skärpta.

Så långt Ingvar Lagerquist själv.

Av bifogade handlingar framgår också att Ingvars far, Ivar Lagerquist, som var agronom, kanhända varit tvingad upp till Norrbotten för att få ett arbete och en inkomst. Som ölämning hade han nog inte haft någon längtan till denna nordliga och kalla plats. Ingvar har också ett minne av att pappan varit lärare vid Torne-dalens folkhögskola innan han fick tjänsten som rektor vid Åminne.

GRAN

Av Ingvar Lagerquist

*Likt ett smycke kastat vid en flik av älvens strand
och från världens vimmel avskilt av en mild försynens hand
ligger ännu herresätet, förr en krigarhövdings hus,
som i nuets lugna tider är en borg för kunskapsljus.
Med ett guld kors i smaragden och ett stänk av röd rubin
ligger GRAN i skydd av gamla björkars vackra baldakin.*

*Det fanns tider långt tillbaka då du kallades ett slott,
men av denna storhetstiden finns nu bara minnet blott,
dock en stengrund finns i skogen med sitt stumma vittnesord
just om slottets stolta resning och om krig och brand och mord.
Såsom bygdens pärla blev du tagen av fientlig krigarkår,
plundrad, skattad, lagd i aska, blott ruin nu återstår.*

Ingvars egen kommentar till dikten:

GRAN är numera en lantbruksskola och försöksgård i ÖJEBYN utanför Piteå.

Det var tidigare ett översteboställe innan det omvandlades till en lantbruksskola.

Min far var rektor där mellan 1914 och 1935 och där tillbringade jag mina ungdomsår fram till 1930. En bit från skolan ligger ruinerna efter ett slott, som finns avbildat Dahlbergs Antiqua et Hordiana.

Reds. kommentar:

Erik Dahlberg, 1625-1703, var konstnär, militär och arkitekt.

Under Johan den III:e var platsen en kungsgård som skulle försörja soldater i armén i händelse av krig. Vid Karl den XI besök 1694 beslöts att översteboställe skulle byggas. Det dröjde dock till 1717 p.g.a. krig. Byggnaden brändes av ryssarna 1721, Ny byggnad färdigställdes 1742 på dagens plats.